

Сшиток 44.

Ціна 15ц.

10за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ.

Хлопчина з криком кинув ся на мертме тіло свого батька.

— Дійсно, се лиш Провидіню Божому можу завдячити. що тоді я не погиб. Діставши веслом в голову, я впав у воду і почав потапати. Тоді стратив тямку — що дальше стало ся зі мною, того не знаю. Лиш се пам'ятаю, що коли опісля очутив ся, був вже між якимись добрими людьми, що знайшли мене напів мертвого на березі та з милосердя взяли до себе.

Цілі тижні я в них перележав а ніхто й не думав, що я взагалі прийду до здоровля. Та в мене залізна природа! — додав всміхнувшись — і вона то перемогла смерть та по довгій боротьбі видерла їй жертву.

Коли-ж я прийшов до здоровля, то шукав за вами в Царгороді, але ні сліду не знайшов.

Сказавши се — замовк. Ільона також не могла говорити, а лиш плакала.

Настала мовчанка.

— І я також лиш чудом виратувалась — по часі сказала. — Ох, Горго! Коли-б ти знав скільки то я витерпіла за той час! Дійсно — я-б воліла тоді враз із Робертом погинути в глибинах моря, як виратуватись на се, щоб перейти стільки горя, що опісля звалилось на мене! Краще було згинути тоді!...

— Не говоріть так! — просив Горго зворушеним голосом. — Ви-ж ще молоді, Ільоно, жите може вам ще принести много щастя та радости! До вас воно всміхається повне примани, повне краси!...

— До мене? Ні, Горго! Коли він не жиє, то я не знайду вже щастя на сій землі! Від тої страшної днини волочу ся по світі все лиш користаючи із милосердя добрих людий!

Я пережила хвилі, в яких зроджувалась думка, щоб жите собі відобрати, та сим чином втікнути перед нещастем, що так в слід за мною волочилось.

Ах, Горго — Горго! Хто із нас бувби подумав тоді коли то вдало ся мені видобути із гарему, та знайшовшись в обняттях Роберта в купі із вами забуваючи про всяку неволю, що та сама година принесе нам ще стільки горя!...

І знова, закривши лице руками, почала ридати.

Горго сумно живнув головою та хмарним поглядом вдивився вперед себе.

Він же знав як сильно Блюм із Ільоною кохались, знав як вона щиро сприяла Робертови й тому розумів, що нещасна та дівчина із хвилиною його смерті мала все жите зломане, та хочби тепер навіть найбільше щастє впало на неї, вонаб його не відчула, бо всяка здібність уживання щастя померла в неї враз із житєм її коханого.

А хоч як се відчував, як самий болів над тим, що стало ся, то однак той простий чоловік із щирим серцем не спроміг ся ні на одно слово потіхи, яким би її міг розрадити.

Був за чесний, щоб пустими словами потішати її в смутку.

Аж ось Ільона підняла лице із виразом незмірного знесилення і спитала:

— Кудиж ти тепер йдеш, Горго?

Підняв ся поволи й відповів:

— Коби я самий знав, куди маю звернути ся!... Шукаю вже скрізь по світі, щоб стрінутись із людьми із мого племені та щоб прилучитись до них. Тижнями цілими блукаю — все мені здається, що ось вже попав на їх слід — що їх здогоню — але надармо. Після великих трудів переконаю ся, що таки не віднайшов їх! І так тепер самий не знаю, що зробити та куди кинутись!

А мені вже досить того нужденного життя! — говорив далше із виразом якогось незмірного болю. — Досить мені тої безцільної блуканини поміж чужими, байдужими людьми та тої бездільності! А попри те все відчуваю, що тої ночі, перебутої у воді, щось мені стало ся, чого вже до смерті не позбуду ся. Ніколи вже не мати му доброго здоровля, се певне!

— Ей, не говори так, Горго — перебила Ільона — ти ще так молодий, сильний! Коли ще вдасть ся тобі віднайти своїх одноплемінників, то вже напевно стане тобі красше, чим тепер. В сю хвилину тебе сум так чорно настроїв і ти не в силі справи гаразд розсудити!

Горго рішучо заперечив головою, немов би хотів сказати, що не вірить в се, щоб колись ще йому могло бути добре.

Сумно в даль задивившись, обоє через довгих кілька хвиль нічого до себе не говорили.

Опісля Ільона розповіла скільки то горя вона перебула за цілий той час.

Він уважно прислухувався та з жалем довідувався про нещасну долю переслідуваної дівчини.

— Чи не хотів би ти остати із нами? — спитала його нараз Ільона. Батько Аґи напевно тебе дуже радо прийме! Знаю, що ти маєш знамениту вправу в стрільню, маєш добре і певне око та поцілиш навіть птаха в лету. А се вельми важна здібність серед цирковців! Можеб ти схотів приготувати декілька із своїх штучок та із тим брати участь в наших представлениях? Тамті напевно будуть вдоволені тобою, а я — я малаби одного бодай друга в своєму оточенні, з котрим моглаб говорити про все, що мене давить та болить, а се булоб для мене невисказаною полєкшою та одинокою потїхою в моєму нещасті.

Розплакалася ся.

Побачивши її горячі наче горох спливаючі по лицях сльози, зворушений витягнув до неї обі руки й промовив:

— Добре, Ільоно! Наколи тамті на се пристануть, то я радо лишу ся із вами. Крім та підголя, се річи, з якими вмію обходити ся. Думаю також, що вони не зле на цьому вийдуть, коли й мене із моїми штуками приймуть між себе. Я певний того! Але коли я тут лишуюсь, то знай Ільоно, що се лиш задля тебе роблю! Мені бо здаєть ся, що наче десь чую голос Роберта, голос, що одного разу я мав нагоду чути, коли він був дивно якось пригноблений. Він тоді сказав до мене:

„Знаєш, Горґо, колиб так колись зайшло щось непередвидженого, то накладаю на тебе обовязок, щоб ти її охоронив та знова безпечно відпровадив до вітчизни. Приобіцяй мені се друже, бо ж ти знаєш, що в мене нема нікого другого, крім тебе, комуб я міг се повірити. Тобі одинокому віддаю її в опіку радо та з довірем, що ти хоронити меш її наче річ яку святу й відноситись меш до неї із серцем брата.”

— О, Боже, мій Боже! — ридала Ільона до глибини зворушена словами свого коханого та тим, що він вже давнійше прочув таку сумну будучність!

— А я впевнив його, Ільоно — дальше оповідав Горго — й на це я подав йому свою руку. А тепер здаєть ся мені, що сю послідню волю помершого маю сповнити. А я незмірно вдячний Богу за це, що так, майже чудесним способом, мене сюди привів й допоміг мені сим чинєм вивязати ся із даного слова помершому товаришеви. Іс-либ не це, що ви приобіщали сим добрягам допомогти, я-б вам порадив сейчас виїхати із відси, однак, коли стало ся инакше, то мусимо пождати аж трупа пересунеть ся дальше в глибину краю. Може де, по дорозі, стрінемо людей мойого племені, що...

Урвав нагло, бо саме Ільона положила йому руку на рамени й дала знак, щоб на хвилю перестав говорити а слухав.

Піднявши голову почули із зовні шатра, із місця, де стояли циркові вози, голос якогось мущини, від часу до часу перериваний плачем дитини.

— Будь же тихо, Геню! — успокоював мущина — плачем нічого не вдіємо. Старий добряга задержить нас у себе, поки я не знайду якого зарібку. Хоч правда — він самий не много має, бо все якось зле йде й він самий мусить боками надрабляти, щоб якось дальше капарати... але то все дурниця, коб лиш нашій мамочці лекше стало!

— Як тут буде лекше, таточку — почало дитя — ось, мама вже й підняти ся не можуть, а які вони бліді — так наче та постіль, що на ній лежать. І все мусять кашляти, все і все, так що аж спати вже не можуть!

— Се перейде, Геню — не бій ся — воно перейде — вговорював батько — ось незабаром вже буде літо, мамочка прийдуть до здоровля, тоді із воза винесу їх на свіжий воздух, на тепле сонічко — а тоді вже напевно все гаразд піде! А відтак — вважаєш — мамочка знова будуть могли співати й танцювати і тоді знова заробляти мемо много грошей!

А тепер, Геню, йди до мамочки, щоб вона не була так довго сама.

І знова тишина настала.

Ільона й Горго цілий той час нічого не говорили, так, що чули все та з цілої тої розмови ні словечка не пропустили.

Колиж опісля Ільона ворухнула ся Горго її спитав:

— Чи ви зрозуміли про що вони говорили? Чи знаєте того мушину, що розмовляв з дитиною?

Ільона мовчки кивнула головою.

— Так є — промовила й глибокий смуток відбив ся на її личку.

Кивнула на Горга, щоб наблизив ся, бо не хотіла голосно говорити, а тоді сказала:

— Знаю і його і ту дитину також. — Ага мені говорила про них. — Може перед трома місяцями, в Скутарі, ся родина прилучилась до своєї трупи. — Він працював як жонглер, перекидав зручно зелізними тягарцями, малював незвичайно скоро, вона ж танцювала на товченому шклі а також на линві. Але вони, всі троє, були дуже виснажені нуждою та лиш з милосердя взяв їх старий директор, бо великих надій на них не мав. Но, з початку йшло гаразд. Франконі на перервах забавляв гостей, вона же таки чимале мала значіне із своїми танцями на линві, або на побитому шклі босими ногами. Але нещастє, що слідкувало за сими бідними людьми, таки їх не лишило, а, що найвісше, лиш через короткий час дало їм відтхнути.

Одного вечера, коли та бідна жінка мала зійти на линву, дістала вибуху крови й майже неживу винесли її зі сцени. Хоч по кількох днях стало їй троха лекше й вона впевняла, що почуваєть ся так добре, що може танцювати й співати, то однак вже й мови не могло бути про се, щоб могла скакати по линві. — Та після сього видержала вже лиш вісім днів, а відтак одного ранка так ослабла, що й підняти ся не могла із ліжка.

Від тоді то лежить стало.

Коли хто лиш раз на неї гляне, то бачить, що з нею живо вже кінець буде — він лиш один, той бідний чоловік, манить себе надією, що літо їй щось поможе — ось як ми се й тепер чули.

А дальше обставини ще погіршились!...

Коли вона не могла вже заробляти мусіло бути досить того, що Франконі самий діставав, а того було не много. Тепер ще — се, що він умів, могло заповняти час тільки на перервах, а що не знав много штук і те все

повтаряв кожного дня, то видці почали нетерпеливити ся й жадали чогось нового.

Остаточно прийшло до того, що вже не можна було його пускати із продукціями, щоб не зразити собі людей.

Від якогось вже часу вживають його лиш до всяких підлійших робіт, де заробляє лиш тільки, щоб не згинути із голоду враз із родиною.

І правду він казав своїому синові, що все якось зле йде. Ага передімною жалїла ся також на се й сказала, що Локард, її батько, виповів Фанконьому роботу, а запевнив лиш, що забере його з собою до Адріянополя, де Франконї має брата.

Нещасна доля жде тих людей. Наколи брат Франконього також лихо маєть ся, то напевно ся бідна жінка живо піде прияти землю.

Розказавши се, Ільона замовкла, а Горго задумавшись вдивив ся вперед себе. Колиб був в силі чим допомогти, бувби се зробив.

Якаж то страшна нужда вкривала ся під плахтою того циркового воза та як щасливим мусїв себе вважати, порівнюючи себе із людьми там живучими...:

Представленє скінчило ся.

Частина цирковців помістила ся в заїзднім домі, де за малі гроші мали мешканє та поживу, осталі примістилися по возах.

Франконї порядкував на арені. Відтак підійшов до воза, що стояв побіч другого, на яким передше їхала Ага з Ільоною.

Стиха втворив двері й увійшов до середини. Віз був поділений на дві часті. В одній був склад уборів цирковців, в другій мешкав Франконї з родиною.

Ще поки увійшов в середину, вже почув тихе кашланє.

Переждав — аж коли знова стало там тихше, тоді увійшов.

На бідній та нужденній а однак чистій постелі лежала молода жінка. Лице її було худе, наче вилите із воску, очі, глибоко запалі, блистїли якимсь фосфоричним світлом — руки, майже прозорі, лежали бездільно на ковдрі.

Бліда усмішка вибігла на лице хорої, коли заглянула

вступаючого до середини чоловіка.

Тихо підійшов до неї, хустиною обтер піт, що краплями виступив їй на чоло, та взяв її за руку.

— Чи ти вже їла що? — спитав.

Кивнула головою.

— Ага принесла мені юшки — шепнула — яка-ж вона добра!... А ти, Генрику? — спитала й допитливим поглядом впила ся в його зїниці.

Він відвернув ся.

— Не можу нічого їсти — по часі відповів — але тут десь маю кусок хліба, то хиба тепер з'їм!

По худих лицях хорої поплили сльози.

— Бідний же ти, бідний мій Геню! — шепотом сказала й страшна мука відбила ся на її сухім личку.

Присунув крісло ближше до її ліжка.

Сиджене крісла було дїраве, опору для плечий зовсім не було, взагалі страшна нужда визирала із кожного кутка того житла.

— Не жури ся тим, моя дорогенька! — потїшав її — вір мені, що справді я не годен пілкнути ні куска. Колиб я був хотїв, міг би був піти разом із другими до заїздного дому, навіть один чужий чоловік, знакомий тої нової артистки із трапеза, запрошував мене, але я відмовив ся, бо я таки ні троха не голодний.

Незмірно сумна усмішка появилася на тоненьких устах чахоткою знесленої жінки.

— Задля мене ти йому відповів, я се добре знаю — відповіла дуже тихим голосом. — Здавало ся тобі, що прямо не можеш другим перед очі показати ся в заїздінім домі тому, що всі про те знають, що Локард тільки із милосердя тебе в цирку тримає. Але головне, ти відмовив тому, що не хотїв мене самої оставити. Ох, ти добряга!

Погладив її худу руку, що лежала на ковдрі та відбивала від тої ясною плямою.

— І тому також — признав — чейже я не міг би там спокійно висидіти!

В туж хвилю із близького кута дало ся чути шарудїне, начеб там щось порушило ся.

На сїннику, під вовняною ковдрою, лежав хлопчина,

Франконі підняв ся й пішов до нього; взяв його ручки в свої спрацьовані руки й дитя живо успокоїмо ся, хоч в сні було. Відтак старанно обікрив його й знова вернув до ліжка своєї жінки.

— Чи знаєш який завтра день? — спитала.

Счудований глянув на неї.

— Який?

— Вродини Геня!

— Ах! Вродини — Геня!

Чи се сльоза блиснула в його оці?

Спустив голову на грудь і се так низько, що його жінка, хоч і лежала, а не могла відчитати виразу його лица.

Але відгадала його думки.

— Не жури ся! — шепнула — так не може бути, щоб нас Бог зовсім оставив! Се вже раз чейже мусить змінити ся на ліпше!

Незабаром будемо в Адріанополю.

Знаю, що тобі не легко буде рішити ся пійти до брата, тому — піду сама із Генем. Коли не для мене, то може для Геня се зробить, що нам допоможе!

— Для дитини!... — й гірка усмішка появила ся на лиці Франконього та викривила його. — Думаєш?... — сказав. — Невжеж думаєш, що він не відкаже ся? А коли він остав таким самим, як був давнійше?

— Ні, ні! — живо перебила — не може бути! Чейже ви оба брати! А брати не можуть так різнити ся, щоб один давав живу кров із серця, а другий замість серця мав камінь у грудях.

Франконі заперечив головою.

— Не піддавай ся звідливій надії, яка не здійснить ся — а встережеш ся перед розчарованем! — сказав. — У бідного знайдеш милосерде й поміч — в мойого брата ні! Він все був скупий та мстивий... Невжеж ти думаєш, що він забув се, що ти мене вибрала а ні його?! Думаєш, що він не використає тої нагоди, щоб пімстити ся на нас та радіти нашою нуждою?... І ти думаєш, що я допущу до того, щоб ти йшла так упідляти ся перед ним? Ні! Радше піду жебрати від дверей до дверей!...

При послідних словах схопив ся із місця та при ма-

лім віконци, що видніло при бічній стіні воза, холодив розпалене чоло.

Вонаж на ліжку гірко ридала.

Крізь сльози гляділа на нього й роздумувала над тим що за тих дев'ять літ спільного життя стало ся із її чоловіком, що колись був так гарним та живим мущиною.

Чи не її в тім вина, що він так знидів?

Чи не вона повинна була його відіпхнути від себе, коли йому ставляли до вибору її або маєток, коли йому загрозили вивласненєм та нуждою?

— Так, се через мене! — кликав якийсь внутрішній голос — через мене він так марно пропадає!

Зі страхом оглянув ся, почувши сильне риданє.

— Аделю! Ради Бога! Вспокій ся! — просив, до глибини душі зворушений й гладив її по лицю.

Але вона не могла успокоїти ся.

— Не змовчу вже довше! — крізь плач говорила — ти не будеш вже довше терпіти через мене! Колиб ти не стрінув був мене, не булоб сього! Через мене ти зірвав зносини з родиною, а тепер мусиш терпіти послідню нужду. А я ось лежу зовсім безсильна, ставши тобі лиш тягаром! Як зовсім инакше твоє жите булоб склало ся, колиб не я! Я тебе втягнула в то нещастє, а ніхто другий!

Жахнув ся того наглого душевного її терпіня й став нїмий та зовсім безрадний.

Положив руку на її устах, щоб перестала говорити, впав на колїна перед її ліжком й обняв її за шию.

— Адю золота! Чи хочеш мене ранити в саме серце? Чи хочеш, щоб я здурів із болю? — питав, глибоко вдивляючись в її очі. — Аджеж коли я все оставив задля тебе, то хиба я не знав, що мене чекає? Миж обоє були бідні, а в будучність гляділи не вижидаючи чогось незвичайного. А знай, що колиб ще сьогодня прийшлось мені стати на роздорожу та вибирати, то вибір я-б той самий зробив... Нужда, голод й недостаток!... Щож то все значить супроти тих коротких, але розкішних хвиль щастя, які ми разом пережили! І сьогодня, не скарбів, не достатків, не хліба бажаю, а лиш того, щоб ти виздоровіла, щоб я мав тебе, тебе, тебе лиш, моя єдина, найдорозша!

— Генрику! — Генрику! О, мій Боже! Якже багато мені даєш через ту любов!...

Через довгий час ніщо не ворухнуло ся в тій буді.

Франконі положив свою голову на ковдру, вона обіймила його руками за шию.

Сльози ще спливали по лицях, але райська усмішка появилася на її устах.

То було щасте! Незглубиме щасте, мимо цілої нужди, яка їх окружала!...

Нараз Франконі підняв ся й повів дивним поглядом. Пізнала, що із чимсь рішив ся.

— Що маєш на думці? — спитала.

— Пам'ятаєш Адю той перший вечір — спитав — коли то нужда вперше постукала у наше віконце?... Тоді то ми говорили, що остаточно ти моглаб вернути до свого давнього заняття, і сміяли ся із того, що і я також давнім способом зможу на хліб заробляти!...

Коли не могла собі того пригадати, пішов в куток воза та втворив стоячу там скриню. Із поспіхом, ні на що не зважаючи, перекидав на горі лежаче біле та деяку гардеробу, та аж із самого спода добув якийсь довгий предмет. Се була довга шаблюка, якої вживають штукарі до показування своїх штук.

Колиж відтак із тою шаблюкою наблизив ся до ліжка, вона нагло затремтіла й трівожно дивилася на нього.

Але він добродушно всміхнув ся.

Пару разів перетер хустиною по шаблюці й підняв її в гору так, що кінець її вістря знайшов ся в рівній висоті із його устами.

— Геню, бій ся Бога, не роби того! — й хора підняла ся на ліжку й простягнула руки до нього.

Тоді спустив зброю в долину й приступив до ньої.

— Чогож ти боїш ся, моя дорога? — всміхнувшись промовив. — Чейже хиба пам'ятаєш, що колись давнійше мені се знаменито вдавало ся! В сім нема ніякої небезпеки для мене!

— Ні, ні, любчику, не роби сього — просила хора — се не є без небезпеки для тебе, як се ти хочеш в мене вговорити. Благаю тебе! Відложи шаблюку й не роби вже того!

Колиж побачив, що вона того так дуже боїть ся, та що се може їй пошкодити, знова заніс шаблюку до скрині, але не положив її на самий спід, де перше лежала, а оставив на верха. Опісляж просив її, щоб пробувала заснути.

Заспокоєна положила ся на подушці.

Час якийсь ще кашель їй докучав, а вслід за тим дві червоні, горячкові плями виступили на її лицях і Франконі з трівогою побачив у неї на устах краплю крови.

Збілів наче мертвець, а його рука, якою тримав руку жінки, злегка та незначно здригнула ся.

Остаточно вона заспокоїла ся зовсім.

Було чути лиш тяжкий віддих, добуваючий ся із її легких, груди щораз то більш рівномірно знімала ся — аж остаточно вона заснула.

Блідий чоловік тихо підняв ся. Раз ще обтер її чоло, похилив ся над нею й легесенький поцілуй зложив на її чолі.

Колиж після того знова випростував ся, впала сльоза із його очий на руку хорої.

— Змилосоуди ся, Всемогучий Боже на небесіх — шепотів — ратуй її та вдержи при житю одиноке моє щастє на землі!...

Осторожно знова закрыв ся до скрині, виймив шаблюку й заніс до передньої часті воза, та сховав там в кутику. Після того замкнув двері й положив ся на нужденім солом'янім барлозі, де вже його синок спочивав.

— Завтра — шепотів, вдивившись в стелю задубілими очима — завтра піде все инакше!

РОЗДІЛ СХХVІІІ.

В НОРІ РОЗБІЙНИКІВ.

Другої днини Блюм та Гартман сіли на корабель, що мав їх завезти до Царгороду.

Стало ся так, що був то якраз той самий корабель, котрим свого часу Роберт відбував подорож із старим Мустафою із Царгороду до Каїро і так капітан, як також і прості моряки зразу пізнали старого знакомого.

Прибувши до столиці Гартман загадав звидіти місто та запізнати ся із його пам'ятками, але Блюм лиш з трудом дав ся намовити щоб йому товариства додержати.

Легко було пізнати, що чим ближше були ціли своєї подорожі, тим більш тихим ставав Роберт й більш замкненим в собі та тим рідше відзивав ся.

В останніх часах, коли прийшлось йому перебути стільки наглих змін, зазнати так много вражіннь, думка про Ільону щораз то більше в ньому притихала. Тепер же, коли наближав ся до місця, де її вкратив, де після одного удару ціле його щастє, якого вже був певним, нараз пропало, тепер його терпіне пробудило ся на ново із здвоєною силою та його біль щораз то змагав ся.

Радий би був чимскорше оставити місто, із яким вязали ся для нього такі страшні спогади, однак Гартман безперестанно наставав аж остаточно він згодив ся на се та прирік, що остане із ним бодай через кілька днів.

Так волочив ся із приятелем вулицями міста, вказуючи то на одно то на друге, що було гідне огляду, але з трівогою минав місця, де передше доводилось йому бути.

Та й він самий не був так добре обізнаний із містом, щоб завсїгди зайти туди, де хотїв — і ось вже першого дня вечером, коли хотїв із Гартманом вернути домів, не знайшов дороги — заблудив...

Вулиця, якою переходили, була пуста та лиш слабо освітлена кількома ліхтарнями.

Не оставало ніщо иншого, як увійти до котроїбудь із хат та просити мешканців, щоб їм пояснили куди то звернути ся, щоб зайти на місце свого осідку.

Підійшли до якоїсь малої хатини, з якої вікон блимало світло. Блюм втворив двері до середини, але спинивсь на порозі кімнати, що — як здавало ся — була одинока в цілій хатині, а спинивсь, бо кімната була зовсім пуста.

Побачивши, що ніхто не являється, хотїв вже вийти коли се із поза заслони в куті кімнати, куди світло свічок не сягало, відозвав ся якийсь змучений голос:

— Хто там?

— Чужий чоловік — відповів Блюм, стоячи в дверях — що заблудив та не може знайти дороги до свого мешканя.

Тільки що се сказав, коли розсунула ся заслона і зпоза тої виказало ся худе лице якогось мущини.

— Підійдіть ближше до мене, чужий чоловіче, щоб я побачив ваше лице, бо здаєть ся мені, що ваш голос вже доводилось мені раз чути — сказав.

Блюм так і зробив, та наближив ся до нього та став так, що й самий бачив добре черти лиця хазяїна тої хати.

В туж мить його лице нагло змінило ся і довгий час оба дивились один на другого, ні словечка не промовивши.

Нараз щось блиснуло в Блюмових очах.

— Абдуль! Абдуль! се ви? — кликнув незвичайно счудуваний та сердечно радіючи простягнув до нього руки.

Хорий вхопив його за руку й очий не зводив із його лица.

— Так, так, се я, Абдуль! — відповів старий зпрово-ла — але не можу собі пригадати, де я вас бачив, хоч лице ваше й голос ваш видаєть ся мені зовсім знакомий.

— Чи ви забули, Абдуль, що се ви мене доглядали, коли то перед кількома місяцями витягнули мене із води; Вам я завдячую жите... Не пригадуєте собі?

Тепер доперва старий згадав те все. Радість блиснула в його очах, і він сердечно стиснув його руку.

— Ах, тепер вже знаю! Після нещасливої тої пригоди ти був у мене, мій сину! Шукав ти тої розцвітаючої цвітки, до якої любов глибоко коріннями вросла в твоє серце. А коли опісля твоє тіло виздоровіло, душа твоя не хотіла виздоровіти. Бачу тінь на твоєму чолі! Се мені каже, що твої пошукування остали без успіху, що ти надармо шукав на чужині!

І мене, мій сину — говорив дальше — находиш иншим, як оставив. Воля, що ще жие в мені, не в силі перемогти слабости мого тіла. Хиба вже недалекий кінець моїх днів!...

Ну, так сядь коло мене. Мій внук незабаром прийде,

то погостить тебе, а тимчасом розкажи, що пригодилося тобі.

Блюм тоді сказав, що його товариш жде на дворі та просив, щоб міг його покликати. Старий попросив се вчинити і за хвилину вже Блюм із Гартманом сиділи при його ліжку.

Блюм розповідав про свої пригоди.

Не скінчив ще розповідати, коли нараз широко втворили ся двері та до кімнати вбіг який дванадцятьлітній хлопець, та не зважаючи на чужих, прискочив до ліжка.

— Я вже запізно прийшов, дідусю! — кликнув — Абдалаг вже забрав ся!

Ще в дверях заглянувши хлопця, у старого на лиці відбило ся якесь дивне вижиданє, а коли хлопець се сказав, видно було, що та вістка його пригнобила. Його лице викривилось а з грудий добув ся тихий зойк.

Але переміг те все і сказав:

— Йди, Гамиде, та принеси чого для гостей!

— Не хочу вам справляти прикрости — сказав Блюм, ксли хлопець вийшов — але, здаєть ся мені, що вас стрінуло якесь нещастє. Инакше було колись, коли я лежав хорий у вас!

Сумна усмішка появила ся на лиці хорого.

— Побачив ти сину, що біда замешкала у мене?... Так, так. Короткий час забрав у мене все, що я мав. Два місяці тому стрінуло мене нещастє. В ночі, коли я не був в дома, счинив ся вогонь та знищив мій дім та все майно. Знаєш, що я часто вибирав ся в дальші подорожі за кіньми. Ся торговля приносила мені несогірші зиски і саме тоді, коли счинив ся пожар, мав я у себе в стайні 10 чистої крови арабських коний — а коли вернув домів, застав лиш попелище...

Від того часу живу тут, в сій далекій частині міста. Останками гроший хотів я ще раз із самого початку починати, думаючи, що Аллах мені допоможе, що, коли замкну очі на вічний сон, буду міг дещо дочці та її дітям в спадщині оставити.

Але й се мені не судилось!

Аллах відвернув від мене своє лице і нещастє дальше гонить за мною. Тепер я вибирав ся із сими кіньми, що

мені ще остали до Тірново, в Болгарії, та бувби їх там добре спродав — а тимчасом лежу тут знеможений... Здається, се Аллах в останнє мене карає.

Не жалію життя — додав по хвилі — маю поверх сімдесять літ і час мені уступити місця молодшим, але я хотів вмирати із тим переконанєм, що я забезпечив життя моїм дітям та внукам.

Тепер же можу вмерти а коли мої коні продадуть, то мало що із того остане моїм рідним, бо урядники несумлінні а їхні кишені глибокі.

Почув я, що Абдалаг, з яким я давнійше їздив до Арабії на закупки, тепер знова їде по свіжий товар. Так післав я Гамида до нього, щоб взяв від мене коні за ціну, яку я самий заплатив.

Таким чином бувби я бодай свої гроші відобрав. А тут — саміж ви чули, що хлопець приніс — Абдалаг вже поїхав... Не щастить вже мені!...

Голова хорого тяжко опала на грудь.

Блюм бачив як закрутили ся сльози в очах старого та впали на сиву бороду.

В хаті стало зовсім тихо.

Старий спер ся на подушки, а Блюм та Гартман із співчутєм гляділи на виснаженого хоробою чоловіка, якого найбільшою журою було, щоб своїм дітям будучність забезпечити.

Нараз Блюм спитав:

— Скільки ви заплатили за ті коні, Абдуле?

Старець втворив очі, але не підняв ся на ліжку.

— Дайте мені кусок паперу та олувець, щоб я міг обчислити кільки то буде на гроші, уживані у вашому краю — сказав.

Блюм подав йому записник та олувець, а Гартман придержував свічник, щоб краще міг бачити.

— Я заплатив 2,500 золотих — сказав старий після хвилі численя.

— Так мало за вісім коний, Абдуле? — здивував ся Блюм.

Усмішка пробігла по устах старця.

— Судиш після того як у вас платить ся за арабські коні — сказав — а не почислиш того кільки то заробляєть ся поки сі коні дістануть ся до вашого краю.

Бач: Арабин бере не лиш гроші, але й товар за свої коні, а діставши сей товар за малі гроші, здорово заробляєть ся!

Тепер Блюм кивнув головою на свого приятеля та приступив із ним до вікна. Через хвилю оба живо розмовляли, а коли остаточно переконав Гартмана, повернув до ліжка старця.

— Абдуле — спитав тепер Блюм — продалиб ви мені коні? Я вам вже згадував про се, що я дістав досить гроший від того Американця!...

— Кілько далиб за них? — спитав старець.

— Дам вам тих 2,500 золотих, та ще 500 зол. повисше, щоб ви бодай що троха заробили — чи пристаєте на се? — спитав Блюм.

Старець широко втворив очі — думав, що може недочув добре, або що може Блюм жартує. Ще раз допитливо глянув на його лице і переконав ся, що Блюм дійсно правду говорить.

— Так дійсно хочеш відкупити від мене сі коні? — спитав. — І щож ти із ними зробиш?

— Хочу їх опісля перепродати! — засміяв ся Блюм. — А думаю, що досить гроший на них зароблю.

— Куди ж тепер підеш? — спитав Абдуль.

— Хочу вернути туди, звідки я прибув! В дійсности не маю ні вітчини, ні родини — але тим більше мене тягне до тих, між якими я виховав ся та з котрими я жив, як довго моя пам'ять сягнути може!

— Чи знаєш де сі люди тепер находять ся? — втрутив старий.

— Здаєть ся мені, що знаю де їх знайти! — сказав Блюм. — Але хоч дорога до них далека, то не робить се мені ніякої різниці, бо все таки колись зійду ся із ними. Також все одно мені якою дорогою піду, тому наразі йду до Тірново, куди ви свої коні хотіли перевести або і ще дальше, коли їх там не зможу продати.

Подайтеж мені руку, Абдуле, коли пристаєте на ціну, а позбудете ся журби! — додав.

Старому по зівялих лицях покотили ся горячі сльози; підняв в гору вогкі свої очі та зворушений шепотів:

— Даруй мені, Аллаху, — даруй, за мій гріх! А со- грішив я думкою, що Ти мене опустив! Сторицею Тобі

подяку складаю, що тепер можу спокійно вмерти, бо Ти мені велику журу із серця здіймив!

Потім подав Блюмови руку і сказав:

Тебе, мій сину, Аллах великим багатством наділив, бо дав тобі серце м'ягке, що відчуває милосерде в нещастю ближніх! Вір мені, бо я вже старець близький гробу, що й тобі ще Аллах покаже, що Він за тобою зорить! І для тебе ще блиснуть дні щастя і сонце, після таких бур, тим яснійше засвітить! Недоля тебе тяжко діткнула, але тим ряснійше тобі колись за се відплатить! Наближи ся до мене, мій сину, та вклякни, щоб я, руки свої на твоїй голові зложивши, тебе міг поблагословити!

А коли Блюм дивно настроєний торжественністю хвилі, вволив бажаню старого Турка, той положив тремтячу свою руку на його голову і так говорив:

Хоч ми є приклонниками різних релігій — але все одно — я певний, що в небі існує лиш одно божество й до тогож самого ми всі молимо ся! Бог почувши мою молитву, нехай зверне ріг обильності та зішле свою ласку на тебе! Нехай він тобі благословить у всім, що лічнеш та що тільки задумаєш! Аллах нехай буде з тобою, куди лиш звернеш ся!

Блюм підняв ся з колін та випрямив ся.

Яке се дивне почуванє в сю хвилю його душу наповнило! Так бо ще ніодин чоловік в житю до нього не говорив! Таких чутливих та до серця промавляючих слів ніколи ще ні від кого не чув!...

Щож се за дивне почуванє, що так м'ягко його настроїло?

В туж хвилю знова увійшов Гамид, внук старого.

Старець дав йому знак, щоб до нього наближив ся та припоручив йому заведи обох друзяків до стайні й коні їм показати.

Після короткого часу вернув Блюм із Гартманом до старця та заплатив обіцяних 3,000 золотих. Зговорили ся, що по коні другої днини із рана прийдуть. Відтак попрощали ся із старим а той дав їм внука, щоб їх до заїзду завів.

Стало ся так, як зговорили ся. Другого дня із ранку попрощали ся товариші із старим вельми сердечно та ви-

брали ся в дальшу дорогу.

Дорога, яку мали перед собою, була далека та дуже тяжка. А була також досить небезпечна, бо від давних вже часів волочили ся банди розбишак так в Туреччині, як і в Румелії, Сербії та Болгарії. Драбам тим не страшно було й убивати, коли при грабованю стрічали опір.

Знаючи про се, постарали збрую, поки ще вибрали ся із Царгороду. Однак не вживали її, бо ніщо підозрілого в часі подорожі навіть не заглянули.

Блюм сидів на однім кони, Гартман на другім, а кожний ще мав по три коники на уздечці привязаних до сідла.

Розумієть ся, що така їзда припинила їх чимало в дорозі — з другої же сторони, ждала їх несподіванка, про яку їм і не снило ся!

Але такі несподіванки часто в житю трапляють ся!...

Третьої днини, після виїзду із Царгороду, доїхали до одного місця, що було недалеко Бургас.

Вже вечеріло, а оба були дуже змучені, тож рішили десь примістити коні на ніч та й самим переспати де в якого властителя винниць.

Як рішили, так і зробили.

Примістивши свої коні так, як найбезпечнійше їм виглядало, самі зайшли до середини, а се тим вигіднійше склало ся, бо властитель тої винниці удержував рівночасно щось в роді заїздного дому.

Наші подорожні замовили собі якусь перекуску, щоб гроха себе покріпити.

Не довго прийшлось їм чекати. Незабаром принесла їм одна дівчина перекуску, а за нею друга вино.

Були се дочки хазяїна, дівчата незвичайної вроди, яких вісімнайцять до двайцять літ віку.

Видно було, що оба товариші сим дівчатам припали до вподоби, але що ті навіть не звернули на них уваги, то не оставало що иншого їм зробити, як лиш відійти.

Підчас коли Гартман та Блюм споживали перекуску, до господи увійшло кількох мущин.

Були се Турки, Болгари та Жиди, по більшій части горговельники, що розсіли ся по ріжних столах та в голос із собою розмовою забавлялись.

Оскільки із їх розмови можна було зрозуміти, то недавно був великий напад розбишаків на подорожних, яких без виїмку всіх вимордували.

Оба товариші, почувши таку розмову, трівожно глянули на себе.

Якжеж легко і їх те саме могло стрінути!

На саму думку про се, дрощ пробіг по їх тілі.

В туж хвилю увійшов хазяїн із сусідньої кімнати. Повів оком по своїх гостях, а тоді наближив ся до стола, при яким сиділи Блюм та Гартман.

Сів побіч них та спитав:

— Чи сі коні, що ви сюди пригнали, є на продаж, чи може комусь маєте їх доставити?

Блюм здивований глянув на нього.

— Що вам на сім залежить? — спитав недовірливо.

— Я-б вам міг купців дати, колиб схотіли продати! — була коротка відповідь хазяїна.

— Деж ті купці? — спитав Гартман.

— Вони тут! — із поспіхом заявив хазяїн. — Якраз хочуть їхати до Царгороду, а може ще й дальше саме за кіньми! Коли я дізнав ся про се, зараз подумав про вас. Коли дійсно шукаєте купців на той товар, то много защадите, колиб їх вже тут продали! Бачите, чотири парі коний потребують много оброку, а до Тірново, куди зміряете, ще досить далеко! Тамтіж також чимало защадять, бо не будуть мусіли так далеко їхати!

Перестав дальше переконувати, а допитливо глянув, немов то хотів збагнути яке вражінє зробили на них ті слова.

Блюм, пізнав, що він добре говорив. Колиб справді могли тут вже позбути ся коний, булоб се для них дуже корисне, бо моглиб тоді поспішити.

Так, певно, се для них вигіднійше було вже тут свій товар продати!

— Так — сказав Блюм — шукаємо купців на наші коні та колиб ми могли добити торгу із вашими купцями...

— О, напевно ви із ними погодите ся, як лиш високої ціни не поставите — перебив хазяїн. — Головна однак річ, щоб і я міг дещо заробити на тім, наколи вам вдасть ся довести діло до кінця.

Блюм мусів аж розсміяти ся, так йому подобала ся та отвертість старого. Відтак відпер:

— Кілька золотих менше або більше не робить великої різниці! А кількож то ви бажаєте?

— Кілько ви хочете за ваші коні? — спитав, не відповідаючи на питанє.

Блюм задумав ся на хвилю.

— Між тими маю трох шляхотних арабів — сказав а такі коні дорого платять ся! 4,000 золотих за ті а по 500 за осталі — всі дам сейчас за 6,500 золотих.

— І не спустите ніщо із того? — спитав хазяїн.

— Ні одного цента! — заявив тойже. — В Тірново напевно дістану більше — так туди їх погоню!

— Так дайте мені із того 300 золотих, коли вам вдасть ся тут продати! — сказав хазяїн по хвилі надуми.

Блюм в голос зареготав ся.

— Чи ви здуріли, старий! — кликнув — думаєте, що я гроші на дорозі збираю? Дам вам 50 золотих та ні цента більше. Коли на се не пристаєте, то ніщо із того не буде!

Хазяїн спустив в долину очі, але із під повіків кинув ідовитий погляд на Блюма.

— То зробім так — сказав по хвилі та витягнув до них руку — коли доведете торг до кінця, то дайте мені 100 золотих.

Блюм потряс головою на знак незгоди.

— Дам 50 золотих або зовсім нічого — заявив рішучо — наколи вам се не вистане, то не завдавайте собі труду зовсім!

Хазяїн піймив тепер, що дальші змаганя булиб безхосенні і невдоволений підняв ся із крісла.

— Я бідний чоловік — сказав — потреба мені грошей і тому мушу тим вдоволитись! Заждіть тут хвилю, а приведу вам чоловіка, що має охоту на ті коні.

Минуло може чверть години.

Крім Блюма та Гартмана в кімнаті остало ще лиш п'яточ Болгарів при однім із дальших столиків, інші гості поступенно винесли ся і гостинна опорожніла.

Нарешті вернув хазяїн, а за ним увійшов високий, сильної будови мущина, з першого вигляду зараз замітний Болгарин.

Після короткого здоровкня він присів до Блюмового стола та шерстким голосом спитав:

— Чи се ви маєте коні на продаж?

Замість відповіді, Блюм спитав:

— Чи се ви той чоловік, про якого хазяїн згадував, що хочете коні купити?

— Так, се я! — відповів коротко.

— Так чому питаєте? — живо спитав Блюм. — Хазяїн певно вже вам сказав які услівя продажі та ви мали досить часу, щоб подумати чи вони корисні для вас!

— Се правда, хазяїн мені сказав кільки ви жадаєте за коні — відпер Болгарин — але се рішучо за много! Маю надію, що...

— Чи ви вже бачили коні? — перебив йому Блюм.

— Ні!

— Так не говоріть, що ціна за висока! — обурив ся Блюм. — Ходіть зі мною та пригляньте ся звірятам найперше! Коли вам припадуть до вподоби то можете їх купити, але мусите заплатити ціну, яку жадаю, колиж ні — то нема що й говорити!

Короткий, але рішучий спосіб Блюмового говореня, здавалось, не переконав Болгарина.

— Чи хочете коні пігнати аж до Тірново? — спитав.

— Так є! — потвердив Блюм — знаю, що там о много красшу ціну дістанемо! Тому однак, що подорож туди много коштує, то хочемо коні тут продати, хоч і танше, бо тут щадимо і на часі і на грошах!

— Чи знаєте дорогу до Тірново? — спитав хазяїн. — Ніколи ще перед тим я вас не бачив, а знаю добре всіх торговців, що сюди переїзджають.

— Тут ми доперва перший раз — відповів — але знайдемо дорогу й доїдемо до ціли! Але ходіть, коли маєте охоту оглянути коні.

Втрійку вийшли із кімнати та перейшли через подвіре до стайні.

Коли Гартман втворив стайню, де стояли їхні коні, Болгарин увійшов до середини і кожного добре оглянув.

Після кількох хвилин відвернув ся знова до Блюма та зажадав, щоб він вивів коні та перепнав ся ними.

Блюм видивив ся на нього.

— Якже ви при світлі ліхтарні зможете їх осудити?
— кликнув.

— Се, що я хочу бачити, то і при тім світлі побачу!
Здвигнувши плечима, Блюм вволив волю торговця. Перегнав кожного коня по подвірю, а коли вже послідній із них вбіг до стайні, Болгарин сказав:

— Возьму сі коні — за 6,000 золотих.

Блюм заперечив головою на знак, що не годить ся.

— 6,500 — сказав — ні одного цента менше!

По короткім отяганю ся Болгарин пристав на се.

Вернувши до своєї кімнати, витягнув гроші зі своєї кишені, відчислив 6,500 золотих та Блюмови на стіл положив.

По хвилі приступив також і хазяїн, взяв від Блюма 50 золотих, які мав приобіцяні, після чого заявив, що іде спати.

— Гагаро! — кликнув грімко — заведи сих панів до їх спальні!

Із глибини широкої кімнати, куди світло не доходило, вийшла тепер одна із хазяїнових дочок, що десь там в куті вже певно здрімалась.

Мовчки взяла свічник в руки, кивнула на Блюма й Гартмана, щоб пішли за нею. Виходячи, оба коротко попрощали ся із Болгарином та хазяїном.

Ні слова не кажучи, Гагара йшла вперед, ведучи їх довгими, темними сіними а відтак сходами в гору.

Коли вже вийшла на гору, стрінула там свою сестру.

— Живо йди на долину, Даріє! — шепнула їй так тихо, що Блюм і Гартман, будучи ще на сходах, того зовсім не могли почути. — Будь осторожною та вважай на батька та на Стоїлова!

Мусіла здержатись, бо оба, під її опікою будучі подорожні, були вже коло неї.

Се однак, що в тих кількох словах сказала, видно, було досить Дарії. Кивнула головою й збігла сходами в долину.

Гагара звернула ся тепер на право та спинила ся перед дверми якоїсь малої комірчини, яку втворила.

Була дійсно дуже маленька, із одним лиш віконцем, яке, на диво, було дуже високо.

Дівчина пропустила обох до середини.

Під сніною лежали два сінники, а на них грубі повстяні покривала.

Се були їх ліжка!

Гагара мовчки поставила свічник на однім стілці й рівнож тихо звернула ся до виходу.

Дійшовши до дверей, спинила ся на порозі, та, звернувшись до Блюма, сказала:

— Нераз на ніч приходить до нас много людей й голоти, а таким перелетним птицям не можна много довіряти! Так ліпше буде, і з доброго серця вам раджу, щоб ви крепко не засипляли а приготували свою зброю так, щоб все мали під рукою! Памятайте, що вам раджу й після моєї ради поступіть! Се вам дуже пригодить ся!

Оба товариші здивовано глянули на неї. Поки ще однак котрий із них міг дівчину про які поясненя розпитати, вона вийшла із кімнати й двері за собою заперла.

— От, се гарно! — воркнув Блюм невдоволений та із гнівом. — Я так на смерть перемучений та чув ся щасливий, що остаточно буду міг спочати — а тепер — може ще нас...

Та із гнівом в голос заляв.

— Що-ж до чорта? Чи ми тут в гніздо якихсь рабівників дістались?

Оглянув добре двері та трівожно додав:

— Дійсно ,тут при дверях нема ні замку ні засуви! — Якже тут оборонити ся перед нападом тих волоцюг та розбишаків?

Їхне положенє було дійсно безвихідне!...

Нарешті Гартман піддав думку, щоб бодай стілці поскладати попід двері та вжити їх наче будильника в критичній хвилі. Їхні бо двері втвирали ся до середини, а колиб їх хто втвирав, мусів би рівночасно посунути й сі стілці а тоді вже й їх мусів би збудити.

Вчинивши, що лиш було в їх силі, щоб забезпечити себе перед несподіваним нападом в часі сну, ще раз оглянули свої револьвери та враз із довгими ножами положили побіч себе, щоб в рішучій хвилі могли їх ужити! Відтак змовили ся, щоб Блюм сейчас йшов спати а Гартман мав сторожити, опісля ж мав Блюм бути на сторожі а свого товариша змінити.

Блюм виймив гроші із кишені та вложив їх під по-

душку, де, здавалось йому, були певнійші, опісляж положив ся на ліжку й по кількох хвилях твердо заснув.

Гартман сидів на ліжку а був на стілько осторожний, що погасив світло, щоб не звернути уваги волоцюг із двора.

Сидів непорушно в глибокій задумі; його думка поволи присипляла, аж і він зовсім забув ся де знаходить ся.

Протягом тої ночі вернув ся думкою далеко в минуле аж остаточно спинив ся на тій одній, коханій, до якої його серце неподільно належало, а яку йому завидна доля так нагло й несподівано забрала.

І знова: бачив себе із нею разом на кораблі й ще раз в думці пережив ті щасливі хвилі, які побіч неї перебув.

Нараз у віддалі побачив зникаючий корабель — бачив, як морські філі його уносили... далеко, щораз то дальше і дальше... що раз то він малів...

Нараз замигтіла йому перед очима мала, чорна точка, що раз ще заясніла поки на овиді зовсім не зникла...

Ті спогади та мрії, получені із трудом вижидання знемогли його. Похилив ся щораз то низше, відтак підпер голову на руку, задивившись в оточуючу його темряву.

Перед його очима знова виринув той корабель, гуляючий по морських філях, щораз то вільнійше та дальше!

Вже майже зник був із перед очий, коли се одна філя знова його підняла.

Напів спячий Гартман широко втворив очі — але вже більше його не добачив — корабель знова потонув у віддалі...

Гартманові повіки стягнулись. Грудь тихо й рівномірно піднімалась та спускала... Заснув сном праведних, забувши навіть збудити Блюма.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Злобна усмішка оточила уста хазяїна, коли оба товариші вийшли з кімнати, поступаючи за його дочкою.

Та лиш двері за ними заперли ся підняв ся Болгарин, Стоїлов, й кивнув на хазяїна. Той зрозумів його й оба перейшли до сусідньої кімнати.

За ними посунули також і ті мушцини, що в кутку гостинниці запивали, граючи в кістки:

— Чи маєш ключ від стайні? — спитав Стоїлов хазяїна.

Той перейшов до гостинної, та зараз вернув з ключем, який вручив Болгаринови.

Тепер Стоїлов звернув ся до двох мушцин, що за ними увійшли й стояли побіч та приказав:

— Ходіть сюди ближше, Грольов і ви Бавич, та пам'ятайте, що вам скажу! Йдіть до стайні, повяжіть коні разом та переведіть у яр! Там вижидайте мене, поки до вас не прилучу ся! Мусите однак живо й зручно справити ся, щоб ті два подорожні поперед вас не успіли туди дібратися, колиб їм вдало ся втікнути.

Се кажучи, дав Грольову ключ, після чого оба вийшли з кімнати.

Оставші зійшлись до купи. Один із тих, що найпізнійше туди увійшли, спитав Стоїлова:

— Чи ти дав йому „бленкі“? (себто підроблені гроші).

Той заперечив головою.

— Хиба-б я був дурний! — відповів премудро. — Чи се якраз не викликало би підозріння у нього?

— А коли він тепер втікне, то гроші пропадуть! — негодував перший.

Стоїлов дивно на сі слова всміхнув ся.

— Не жури ся, він нам не втікне! — потішав його. — А тепер вважай добре, що тобі скажу:

— Двох із вас мусить положити ся на засідку під дверима, що ведуть із сінни на подвірє, другі же будуть ждати під дверми гостинної.

— А щож дальше зробити? — допитував ся один із гурта.

— Коли сі два покажуть ся, то їх збийте на квасне яблуко! — відпер Стоїлов. — Револьверів вживайте лиш тоді, коли зайде неминуча потреба! Я-б волів, щоб зовсім без того обійти ся!

Відтак знова звернув ся до хазяїна і сказав:

— Ти Пляткін, вилізеш на кришу хати й старатись меш, як звичайно, всяку збручо гаком витягнути на гору. Коли се тобі не вдасть ся, то дай нам знак свистом. Ко-

лиж вже мати меш револьвери й ножі на горі, тоді дай нам подвійний знак.

— Добре! — згодивсь хазяїн — а що ти робити меш?

— Коли почую твій знак — сказав Стоїлов — тоді увійду до тих двох пташків на гору а там — вже дам собі із ними раду!

— А що другі мають робити? — допитував хазяїн.

— Ви, вчвірку, підете на означене місце, щоб тим зілячкам дорогу до втечі загородити, колиб мали яке підозрінє та хотіли із відси втікнути! — приказував Болгарин.

Пляткін хотів вийти разом із наємниками Болгарина, але той спинив його словами:

— Ти, Пляткін, не йди ще! Зажди троха, бо бою ся, що вони ще не заснули і на горі ти готов зрадитись!

Не знаючи о що ходить, тамтих чотирох здержало ся. Побачивши се, Стоїлов скричав:

— Ви, йдіть чимскорше й робіть, що я вам приказав!

Все, що Стоїлов говорив, було сказане коротко та рішучо, а тамті в одну мить все сповняли! Так всі розійшли ся а він остав лиш із хазяїном.

— Чи дівчата вже заснули? — спитав Болгарин по хвилі.

— Вони вже певно в своїй комірці! — відповів хазяїн. Для більшої певности однак ще загляну до них, коли буду на горі.

— Так і зроби! — сказав Стоїлов. — Я-ж бо доглянув, що очі твоїх дівчат дивно блистіли, коли тим мущинам приглядались. Колиб так що зачули із нашої розмови, моглиб нам все попсувати а напевно зробилиб так!

Колиб так оба мущини тепер несподівано глянули на стелю, добачилиб там в однім кутику вузку, маленьку закривку, що за хвилю ворухнула ся. Через кілька хвилин видно там було також двоє блискучих, темних очий, що однак зникли незабаром.

Підчас, коли хазяїн з Болгарином виходили із тої кімнати а перейшли в гостинну, де разом добрим напоєм покріпили ся, із тої комори, на горі, де в підлозі закривка була, висунулась якась темна стать.

Була се Дарія, молодша дочка хазяїна.

— Гагара! — кликнула тихенько, приклавши уста до дірки від ключа.

На звук її голосу сейчас втворили ся двері із середини і Дарія всунула ся до комори, якої двері сейчас за собою заперла.

— Но і що-ж? — спитала старша цікаво.

Дарія кивнула головою.

— Твоя правда, Гагара! — сказала. — Вони дійсно на них змовились! Сей цілий торг за коні, був лиш на се, щоб їх чуйність приспати!

— І чого ти ще дізнала ся? — випитувала старша сестра.

— Стоїлов казав вивести звідси коні — говорила Дарія — а тепер хочуть обох обрабувати із гроший, які їм Болгарин заплатив за коні.

Розговорившись на добре, Дарія розповіла сестрі подрібно, що із своєї криївки крізь втворену діру почула.

— Наколи инакше не зможуть собі порадити — додала — то готові тих обох навіть убити.

Послідні слова висказуючи, прямо аж тремтіла із обуреня.

В очах старшої дівчини блиснув зловіщий вогонь.

На позір, вона була спокійніша чим Дарія, але в глибокій душі була так само живо чутлива та пристрасна.

Та одна лиш була між ними ріжниця: підчас коли Дарія давала ся поривати вражінням хвилі, через що неодну неосторожність робила. Гагара знова над всім застановляла ся, поки взяла ся до чого. Наслідком тої застанови було се, що завсігди доходила до того, що задумала.

Дарія й сим разом, як і звичайно, була зовсім отвертою та щирою супроти сестри.

Одно лиш забула сказати, а се, що супроти них самих мають підозріне.

— А батько що на се? — спитала старша.

— Батько заявив, що самий мусить переконати ся, чи спимо в нашій коморі! — відповіла молодша.

Помимо небезпеки, яка їм загрожувала, обі рішучо постановили виратувати обох незнайомих!

Одна лиш ріжниця була між ними, а се: Дарія не знала як се зробити, коли-ж Гагара мала на се готовий план.

Розповіла сестрі що думає зробити. Якраз хотіла вийти із комірки, коли нараз Гагара спинила ся перед дверми, пильно наслухуючи.

Рівнож і Дарія почала наслухувати. Прийшло їм на думку, що се певно батько до них йде. Адже-ж казав, що хоче до них заглянути!

І справді був се він. Спинив ся перед дверми й уважно почав наслухувати, що діється в середині. Хотів втворити двері, але побачив, що заложена була засува.

Старий був вельми вдоволений із того відкриття — се-ж було доказом, що дівчата були в середині, а що було там темно, як переконав ся про се, заглянувши крізь дірку від ключа, то був зовсім певний, що вони сплять.

В хвилю, коли хотів відвернути ся й відійти, зачепив об цебер з водою, що стояв перед дверми.

Рівночасно дав ся чути голос з середини?

— Що стало ся? Хто стукає?

Старий всміхнув ся. Тепер зовсім в спокоїв ся.

— Се нічого, Гагаро! — відказав придавленим голо-сом. — Я переходив сюди та потрутив цебер!

Се кажучи, відійшов.

Якийсь час дівчата ще вижидали, відтак висунули ся поза двері, які замкнули за собою. Знали, що Стоїлов приказав стерегти обох входів, щоб не допустити тих ви-смикнути ся. Всміхнули ся на се, бо знали потайний вихід.

— Живо, Даріє! — шепнула Гагара. — Не маємо ні хвилини до страчення!

Блюм та Гартман лежали глибоким сном сповиті. Так були помучені, що не почули ходу у сінях, ні шелесту при дверях, ведучих до їх кімнати, а який в кілька хвилин пізнійше став зовсім замітний.

Двері не були замкнені на ключ — тепер же нагло й тихо втворили ся. Але за хвилю дав ся чути стукіт від-суваних стілців. Людина втвораюча двері, здержалась, змішана так наглим, несподіваним та зовсім непожаданим стукотом.

Але ся застанова не довго тревала. Скорим, рішучим рухом втворила тепер двері, так, що один із стілців із грімким стукотом повалив ся на підлогу.

В туж хвилю всунули ся дві темні постаті до середини.

В темряві, яка тут була, не могли нічого розпізнати — почули лиш шелестіне соломи.

Один із лежачих тут мущин порушив ся. Однак не пробудив ся, хоч почув стукіт, а тільки ворухнув ся. Рамена Морфея, бога сну, за сильно його тримали в своїх обіймах. За хвилю знова вже був спокійний.

Видно щастило нічним птахам...

Тихо підсунули ся до леговиска й похилили ся над спячими.

Глибокий, рівномірний сон зраджував, що оба сильно заснули.

— Живо! Мусимо їх збудити! — шепнула одна із них.

І дівчата почали шарпати спячих, щоб їх зі сну розбурхати. Повелось їм се дуже скоро. Чого попередний стукіт не міг вчинити, то вдало ся легкому торганю.

Блюм перший схопив ся й перестрашений скочив в гору. Було так темно, що не міг добачити стоячих побіч леговиска дівчат. Спитав тремтячим голосом:

— Чи се ти, Гартман? Чи на мене вже прийшла черга сторожити?

— Алеж се не Гартман! — відозвала ся старша сестра. — Се ми, Гагара і Дарія, дочки хазяїна. Будьте зовсім спокійні й не робіть гамору, коли не хочете свого життя виставляти на небезпеку!

— Щож знова стало ся? — спитав Блюм, не будучи в силі зрозуміти положеня.

— Живо! Живо! Розбудіть свого товариша! — остерегігала, не даючись збити з пантелику.

— Найперше мушу знати, що стало ся — намагавсь Блюм.

— Мусите втікати! — благаючим голосом шепнула дівчина, — бо той Болгарин, котрому ви продали коні, хоче вас обрабувати!

Оклик прози вихопив ся із Блюмових уст.

На щасте пригадав собі остережене дівчини і в горлі крик здавив. Враз із свідомістю небезпеки, яке йому загрожувало, прийшло також отверезіне ума.

Перше, що зробив, сягнув по зброю.

— Нехай же той гольтіпака тільки наближить ся до мене! — воркнув із гнівом. — Справлю йому таке прийняте, що не скоро забуде про ту купіль!

Нараз знова почув руку дівчини на своїм рамени.

— Дайте спокій із зброєю! — шепнула. — Нічого сим не доконаєте! Той Болгарин не самий, — має з собою людей, яких перемозі ви мусілиб податись!

— Що-ж маю робити? — спитав Блюм.

— В дорогу! Найвищий час до сього! — натискала дівчина. — Всі виходи обставлені, але я знаю один тайний вихід, куди вас проведу!

— Колиб так стало ся! — сказав Блюм журливо.

— Так живо! Розбудіть свого товариша, щоб вчас ще пробратись! — підганяла дівчина. — За хвилию може бути вже запізно!

Мимо всяких старань не вдало ся молодшій сестрі розбурхати Гартмана. А доперва, коли Блюм над ним похилив ся та не так вже лагідно став його торгати, Гартман схопив ся на рівні ноги.

Мимохіть вхопив за зброю, але по хвилі пізнав, що се Блюм.

Колиж його пізнав та хотів спитати чому його розбудив, Блюм закрив йому уста рукою й розповів все, що їх чекає.

Ще не скінчив говорити, коли се із гори дало ся чути якесь шарудіне.

Був се наче відгомін ходу і то мужеського.

— Се батько! — шепнула Дарія, попихаючи Блюма й Гартмана до дверей. — Живо, спішіть ся, бо инакше про падете!

Се кажучи, вхопила Гартмана за руку й потягнула за собою.

Те саме зробила Гагара із Блюмом.

— Не від'зивайте ся ні словечком, як довго ми ще тут! — осторожно шепнула старша.

В пітьмі посували ся вздовж сїний, нарешті Гагара виймила із кишені свічку. В хвилию пізнійше прояснила ся темрява.

Всі четверо стояли перед захованим отвором в підлозі. Зелізний перстень вказував, де підносить ся віко.

КУПІТЬ СОБІ

ВЕЛИКИЙ СОННИК

ВОРОЖБИТ - ЧАРОДІЙ.

**УЛОЖЕНИЙ ПІСЛЯ
ХАЛДЕЙСЬКИХ, ЄГИПЕТСЬКИХ ТА ПЕРСЬКИХ
МУДРЦІВ.**

ПОЯСНЯЄ ПРО:

мрії, сні, привиди, явища та вішованя --- виявляє тайну і способи, яких вживали в старовину для предсказування будуччини --- поучує про ворожбу із рук, лиця та інших частий тіла, а також із карт --- виявляє значіне снів і подає багато ще інших цікавих відомостей пригожих так молодим як і старим в смутку та веселости.

ТРЕТЄ ВИДАНЕ

COPYRIGHT 1925 BY M. PASICHNIAK

**КНУХАРНІА PASICHNIAKA
850 MAIN STREET.
WINNIPEG. MANITOBA.**

— PRINTED IN CANADA. —

Ціна 80 центів.